

Riigikohtu arvamus¹ kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõu (kohtuhaldusmodel) väljatöötamiskavatsuse kohta

Esitame väljatöötamiskavatsuse (VTK) kohta järgmised märkused:

1. Kohtuhaldusmodeli muutmisel tuleks kaaluda ja analüüsida ka küsimust, et teatud tugifunktsioonid võiksid olla kogu kohtusüsteemi suurema tõhususe tagamiseks keskselt juhitud. Nendeks valdkondadeks võiksid olla nt kohtute personalipoliitika, kohtunike ja kohtuametnike koolitus ning kohtute avalikud suhted.
2. VTK kohaselt võib eeldada ametis olevate kohtunike rolli suurenemist kohtusüsteemi haldamises osalemisel, kuna teatud valdkondades suureneb kohtunike osalus- ja otsustuspädevus. Sellega seoses tuleb arvestada, et nendel kohtunikel, kes eriti aktiivselt osalevad (eelkõige KHN liikmed) jääb mõnevõrra vähem aega tegeleda õigusemõistmisega. Kaaluda tuleks abinõude kasutuselevõttu, et õigusemõistmise kvaliteet ei kannataks (nt töökoormuse osaline ümberjaotamine vms).
3. VTK jätab hetkel lahtiseks küsimuse, kes täpsemalt esindab kohtuid Justiitsministeeriumis eelarvetaotluse läbivaatamisel; kas selle määrab KHN oma sisemist töökorraldust reguleeriva aktiga või on see KHN juhi ainuotsustada vms. See on oluline küsimus, kuna reformi eesmärke aitab tõhusamalt saavutada see, kui on võimalik soovitavaid muudatusi rahastada.
4. Kui kohtuid esindab eelarveläbirääkimistel Rahandusministeeriumis jätkuvalt Justiitsministeerium (nõustume, et teisiti ei saa see olla), siis võib kohtute haldamise omakorraldus jääda tegelikult teatud mõttes muutumatuks ka pärast VTK alusel eelnõu vastuvõtmist – raha puudumisel/läbirääkimiste ebaõnnestumisel ei ole võimalik nt KHN-i soovitud strateegilisi muudatusi ellu viia. Seega vähemalt osaliselt tekib küsimus muudatuste vajalikkuse kohta – VTK p-s 3.2. on leitud, et muudatused annavad võimaluse oma eelarvet sisuliselt ka ise kujundada.
- 4.1. VTK-s ei ole lähemalt avatud uut Soome kohtuhaldusmodelit, mh sellest aspektist, kas ja millises ulatuses osaleb see amet eelarveläbirääkimistel; kas sealt oleks võimalik midagi positiivset üle võtta. Samuti ei ole arusaadav, kas Soome kohtute haldamise amet täidab ka neid ülesandeid, mida VTK kavandab KHN-le, st kas Soomes on kohtute haldamiseks samuti vähemalt kaks struktuuriüksust? Kas ja millises ulatuses kohtunikud osalevad Soome kohtute haldamise ameti töös?
5. VTK-st ei selgu, kes ja millises korras annab KHN-le sisendi (vastutab selle eest) I ja II astme kohtute koondeelarvetaotluse koostamiseks.
6. VTK-st ei ole päris üheselt arusaadav, kas kohtunike koolitamise pädevus on kavas Riigikohtult üle anda mõnele teisele struktuuriüksusele. Kui jah, tuleks kajastada selle võimalikud mõjud. Kui ei ole kavas üle anda, võiks ka seda (killustatuse jätkuvust, nt kohtuametnike koolitus läheb üle kohtuhaldusteenistusele) lühidalt põhjendada. Sama puudutab kommunikatsiooni. Vt ka arvamuse p 1 keskse juhtimise kohta.

¹ Riigikohtu arvamus ei väljenda Riigikohtu siduvat seisukohta. Riigikohus kujundab siduvaid seisukohti ainult kohtuasjade menetlemisel Riigikohtus.

7. VTK-s olemasolevatele tabelitele 1, 2, 3 võiks parema ülevaate saamise huvides lisada tabelid 4 ja 5 praeguse KHN ja ka Riigikohtu pädevuse kohta kohtunike haldamisel, koolitamisel. Tabelis 1 võiks lisaks välja tuua ka eelarveläbirääkimiste pidamise, kui väga olulise küsimuse.

8. Mõned justiitsministri määrused, mis on KS alusel antud ja milles tahetakse anda pädevus uuele KHN-le, võivad sisaldada ka teiste seaduste alusel antud norme. Selline on nt VTK-s esile tõstetud maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kantselei kodukord, mis sisaldab ka erinevate menetlusseadustike alusel antud norme. Seega tuleks uuele mudelile üleminekul olla tähelepanelik, et kogemata mingid vajalikud määrused ära ei kaoks.